

**SLOVENSKO
FILOZOFSKO
DRUŠTVO**

**SLOVENIAN
PHILOSOPHICAL
SOCIETY**

::FILOZOFIJA V MATRICI

Razmišljanje predsednika Slovenskega filozofskega društva ob petinosemdeseti obletnici ustanovitve »Filozofskega društva« in ostalih aktualnih društvenih dogodkih v prvem polletju 2020.

Prvo polovico leta 2020 je bilo delovanje Slovenskega filozofskega društva zaznamovano z obeleževanjem 85. obletnice ustanovitve »Filozofskega društva« v Ljubljani, ki je duhovni predhodnik današnje organizacije, seveda pa tudi z izbruhom epidemije virusa SARS-CoV-2, zaradi katere so oblasti uvedle številne ukrepe, med drugim prepoved organiziranj javnih srečanj in premikov iz občin stalnega prebivališča. Zaradi slednjega se je društvo odločilo za pomemben in inovativen korak, saj je začelo pretočno predvajati svoje dogodke v aplikaciji Zoom (za članice in člane društva) ter na družabnem omrežju Facebook, in sicer v sklopu dogodkovnega niza »Filozofija v karanteni«. Ob vseh teh aktivnostih se je odvila še okrogla miza z naslovom »Manj družba misli, bolj prezira filozofe: o javnem položaju filozofije,« ki smo jo organizirali v Mariboru, kar je bil prvi društven dogodek v štajerski prestolnici po zelo dolgem času, ki ga lahko verjetno merimo kar v desetletjih.

Oba dogodka – tako okroglo mizo ob ustanovitvi »Filozofskega društva« kot tudi Mariborsko prireditev –, v kratkem sporočilu spodaj opisuje kolegica Nataša Demirović, zato bi se sam tukaj omejil le na nekaj manjših komentarjev.

Okroglo mizo o obletnici ustanovitve duhovnega predhodnika našega društva smo organizirali na mojo pobudo, in sicer zato, ker delovanje društva v obdobju po drugi svetovni vojni žal še ni raziskano, zaradi česar grozi, da bodo dogodki iz tega časovnega obdobja utonili v pozabo. Želel sem, skratka, da odličnemu besedilu, ki ga je o zgodovini društva pred vojno spisala dr. Tanja Pihlar, ob rob postavimo vsaj pričevanja preteklih predsednikov društva v obdobjih po drugi vojni, če že nimamo na voljo dostojne zgodovinske študije za ta desetletja. Mojemu vabilu so se odzvali številni pretekli predsedniki – Božidar Debenjak, Darko Štrajn, Bojan Borstner, Valentin Kalan, Borut Ošljaj in Luka Omladič, ki bi se jim ob tej priložnosti rad vnovič zahvalil –, tako da lahko posledično rečem, da smo to zgodovinsko vrzel zdaj vsaj deloma zakrpali.¹ Obenem so s strani kolegice Tinkare Tihelj, tajnice društva, bivši predsedniki bili naprošeni, da napišejo memoarje, povezane s svojim predsednikovanjem: dva takšna spomina tudi objavljamo v tej številki Anthroposa (ob čemer pa bi želel poudariti, da izražata osebna mnenja in ne mnenja društva). Sam lahko rečem, da sem si na podlagi pričevanj gostov glede povojne zgodovine društva ustvaril sledečo podobo: razdelitev na štiri obdobja, in sicer v grobem na obdobje petdesetih in šestdesetih let, ki ga zaznamuje boj za ponovno vzpostavitev institucionalizirane filozofske misli na slovenskem, obdobje sedemdesetih in osemdesetih, ki ga zaznamuje intenzivno delovanje društva, kar je bila posledica sinergije

¹ Posnetek dogodka je dokumentiran na YouTube kanalu Slovenskega filozofskega društva.

številnih filozofskih silnic, pa potem obdobje po osamosvojitvi, od devetdesetih do nekje 2004, ki ga zaznamuje parcializacija in kompartmentalizacija slovenske filozofije na tri skorajda mimobežne katedre (analitično, fenomenološko in psihoanalitično), ki so ustanovila vsaka svoje društvo ter zaradi svoje relativne metodološke brezkompromisnosti in zaprtosti proizvedla tudi kakšne filozofske »osamelce«, nasled pa še »postkatedrsko« obdobje, ki smo mu priča po l. 2004 in v drugem desetletju tega stoletja, ki ga zaznamuje tudi razširitev digitalne tehnologije. Ta botruje tudi novemu formatu dogodkov, ki smo ga uvedli v društvu – deloma pod prisilo razmer, ki so zavladatale ob epidemiji covida –, in sicer dogodkovnemu nizu »Filozofija v karanteni«, k čemur se kmalu vrnem.

Mariborski dogodek, ki je bil, kot rečeno, prvi po dolgem času – ali celo sploh prvi – v štajerski prestolnici, je nastal na pobudo dr. Borisa Vezjaka, ki je tudi moderiral okroglo mizo. Na njej sva gostovala dr. Bojan Borstner in jaz.² Ob dobri obiskanosti smo se pogovarjali o številnih perečih rečeh, osebno pa mi je v spominu ostala sledeča misel: tistim, ki se zavzemajo za ukinitvev filozofskih oddelkov na univerzah, lahko predlagamo kar ukinitvev univerz v celoti, saj so tudi te samo nepotrebne zajedavke javnega denarja v času, ko lahko raziskovanje prestavimo v zasebne laboratorije firm in s tem v največji meri uresničimo mantra po »povezovanju z gospodarstvom«, poučevanje pa premestimo na privatne šole in YouTube seminarje. Gre seveda za ironično misel, za zvajanje na nesmisel tiste ideje, ki pravi, da je filozofija – z njo pa kar cela »teorija« – odvečna. Prikaže nam namreč, kako daleč lahko pridemo, če začnemo »čistiti« intelektualni prostor: domala v barbarstvo kapitala, ki pomete z vsakršno temeljno znanostjo, s tem pa zablokira učinkovito iskanje rešitev tistih problemov, ki jih danes še ne poznamo in ki jih bo moč rešiti samo z dobro razvito znanostjo.

Nikjer dejstvo, da imajo lahko nove tehnologije dober vpliv na širjenje in negovanje filozofske misli, ni prišlo v sklopu delovanja društva bolje do izraza kot v nizu spletnih dogodkov, ki smo jih poimenovali »Filozofija v karanteni«. Poimenovanje teh dogodkov je treba razumeti v dvojnem smislu: v dobesednem, kajti druženje nam je bilo z vladnimi odloki zaradi preprečevanja širjenja epidemije prepovedano in smo se dejansko znašli v družbeni osamitvi, pa tudi v prenesenem, kajti zdi se – odzvanjajoč zgoraj omenjano okroglo mizo v Mariboru –, da je filozofija »v karanteni«, v smislu, da je v družbi postavljena v oklepaj, da se je ne jemlje tako resno, kot ostale znanosti. Posledično smo želeli, da bi naši gostje – do časa pisanja tega nagovora so se zvrstili trije dogodki, na katerih so zaporedoma gostovali dr. Nenad Miščević, dr. Borut Ošljaj in dr. Primož Repar – nagovorili oba problema, da bi tako reflektirali virus kot tudi stanje filozofske misli. Dogodki so potekali preko aplikacije Zoom, do katere so imeli dostop članice in člani društva, hkrati pa smo video-seje pretočno predvajali še na naši društveni Facebook strani, nakar smo jih nalo-

² Tudi posnetek tega dogodka je na voljo na društvenem kanalu na spletišču YouTube.

žili še na društveni kanal na spletišču YouTube, kjer so zdaj tudi dostopni. Seveda ni prostora, da bi vsebinsko povzema te dogodke, rečem pa lahko, da so pokazali, da je filozofska refleksija na slovenskem tako glasna, da je niti ena najhujših epidemij v zgodovini človeštva ne more utišati: spletni dogodki so bili namreč dobro obiskani, v živo si jih je ogledovalo med dvajset in šestdeset gledalcev, po objavi na Facebook strani pa so doživeli tudi po več kot tisoč ogledov. Slovenska filozofska refleksija si je tako utrla pot po medmrežju, po kateri bo po vsej verjetnosti hodila tudi po krizi. Izkazalo se je namreč, da spletni dogodki omogočajo neposredno udeležbo občinstva iz vseh koncev Slovenije, kar bo v prihodnosti nedvomno pripomoglo k nujni decentralizaciji slovenske filozofske misli. Verjetno je zato tudi za filozofijo – vsaj za del nje – prihodnost v matrici.

dr. Tomaž Grušovnik

28. april, 2020

**POROČILA
Z DOGODKOV
REPORTS
FROM EVENTS**

163-169

„POROČILO Z DOGODKA OB 85. OBLETNICI DELOVANJA SLOVENSKEGA FILOZOFSKEGA DRUŠTVA

V torek, 27. januarja, je v Trubarjevi hiši literature v Ljubljani potekal prvi letošnji dogodek Slovenskega filozofskega društva. Večer je bil jubilejno obarvan, na ta dan je namreč minilo natanko 85 let, odkar je nekaj vidnih slovenskih filozofov ustanovilo Filozofsko društvo¹. Ob tej priložnosti smo na dogodku gostili nekatere izmed nekdanjih predsednikov društva, pogovor z njimi pa je služil osvežitvi spominov na delovanje društva skozi pretekla obdobja. Zbrani smo lahko prisluhnili pričevanjem o tem, kako je najstarejše filozofsko društvo pri nas delovalo v času, nenaklonjenem filozofiji, kasneje prevzelo vlogo znanilca družbenih sprememb in si nadalje znotraj slovenskega filozofskega prostora prizadevalo za vzpostavitev diologa med posameznimi filozofskimi šolami.

Pot skozi spomine tistih, ki so soustvarjali zgodovino društva, je bila še toliko bolj nepogrešljiva spricho tega, da je delovanje društva po drugi svetovni vojni slabo beleženo. Podrobnejši vpogled imamo v zgodovino nastanka društva in dejavnostih pred vojno, zahvaljujoč članku Tanje Pihlar z naslovom *O ustanovitvi in dejavnostih Slovenskega filozofskega društva v času pred drugo svetovno vojno*. Pričujoči članek je služil za izhodišče uvodnemu nagovoru trenutnega predsednika **Tomaža Grušovnika**, ki je zbrane seznanil z nekaj zanimivostmi iz prispevka. Iz zapisanega je tako moč razbrati, da je imelo društvo ob svoji ustanovitvi dvojni namen. Društvo naj bi po eni strani nudilo okolje za profesionalni razvoj filozofije na Slovenskem, po drugi strani pa naj bi negovalo občutek za filozofijo tudi v širši javnosti. Prav ta ustanovna smotra po besedah Grušovnika v svojem temelju delovanja društvo ohranja še danes. Zgledna primera za to sta revija *Anthropos*, ki izhaja pod okriljem društva, in simpozij *Mesto etike v družbi*, ki ga je društvo organiziralo v lanskem letu.

Da sta se tako društvo kot tudi filozofija nasploh v preteklosti soočala z mnogimi izzivi, je opozoril **Božidar Debenjak**, ki je delovanje društva spremljal od zgodnjih šestdesetih let. Društvo je po vojni delovalo v klimi, ki filozofiji ni bila naklonjena. Stanje, ki je takrat vladalo v slovenskem javnem prostoru, po njegovih besedah najbolje ponazarja stavek iz Heglovega Predgovora k *Znanosti logike* o omikanem ljudstvu brez metafizike. Prezirljiv odnos do filozofije je koreninil še v predvojnem času, ko sta usodo slovenskega političnega življenja krojila klerikalni in liberalni tabor. V očeh slednjega je namreč France Veber, zaradi svojega dela *Knjiga o bogu*, veljal za prebežnika h klerikalcem. Nasploh je bilo leto 1961 po njegovih besedah za filozofijo slabo leto. Tedaj je obstajala zgolj ena sama filozofska institucija – filozofski oddelek na Filozofski fakulteti v Ljubljani, ki je beležil zelo nizek vpis študentov. V tem letu se je društvo, ki je do tedaj delovalo združeno s sociološkim dru-

¹ Filozofsko društvo, ustanovljeno 27. januarja 1935, je predhodilo današnjemu Slovenskemu filozofskemu društvu. V svoji dolgoletni tradiciji delovanja se je večkrat preimenovalo, sklep o preimenovanju društva v ime, pod katerim deluje še danes, je bil sprejet na skupščini 26. 4. 1978

štvom pod imenom Sociološko in filozofsko društvo Slovenije, osamosvojilo in preimenovalo v Filozofsko društvo Slovenije, s čimer si je nakopalo očitke takratne Jugoslovanske zveze filozofskih društev, ki je v izbiri imena videla zasnutke nacionalizma in s tem separatizma, kar je bilo politično sporno. Delovanje društva je bilo usmerjeno predvsem v nudenje podpore delovanju filozofskega oddelka, prizadevalo si je za vzpostavitev raziskovalne baze in obenem skušalo vzpodbujati mlade k vpisu na filozofijo. Ker je bilo takrat zelo malo filozofske literature dostopne v slovenskem jeziku, so se s konkretnim predlogom po odpravi te pomanjkljivosti obrnili na večje slovenske založbe, ki pa pobudi niso bile naklonjene. Vsem težavam navkljub se je vztrajno delo po besedah Debenjaka izplačalo, saj so se ravno v tem obdobju kalile generacije nekaterih najuglednejših slovenskih filozofov.

Naslednji je zbrane nagovoril **Valentin Kalan**, ki je društvu predsedoval dvakrat, v letih od 1978 do 1980 in 1996 do 1998. Poudaril je pomembno vlogo, ki sta jo imela društvo in Oddelek za filozofijo pri izobraževanju gimnazijskih učiteljev filozofije že v času pred nastopom njegovega mandata. Ena izmed strokovnih dejavnosti društva je bilo sodelovanje z Zavodom za šolstvo. Društvo je učiteljem filozofije omogočalo udeležbo na seminarjih, ki jih je Zavod organiziral vsako leto, v komisiji za pripravo seminarjev pa je sodeloval tudi Oddelek za filozofijo. Ob dani priložnosti je Kalan predlagal, da društvo poda ugovor zoper sedanji položaj filozofije v gimnaziji, ki je po njegovem mnenju neustrezen, saj je število ur namenjenih pouku filozofije prenizko. Prav tako se pouk filozofije preveč osredotoča na problemski pristop brez upoštevanja zgodovine filozofije.

O obdobju, ko je bilo društvo politično in družbeno angažirano, nam je vedel povedati **Darko Štrajn**. Ob njegovem prevzemu funkcije predsednika društva leta 1981 se je v filozofiji že izkazovala neka pluralnost. Sedemdeseta leta so bila namreč plodovito obdobje za razvoj filozofije, k čemur je po njegovih besedah doprinesel odprt kurikulum Oddelka za filozofijo. Kurikulum je vključeval vse aktualne filozofske smeri in v slovenskem kulturnem prostoru zavzel mesto tiste institucije, v kateri se je začel razvijati dialog s svetom. Društvo se je v tem času še naprej posvečalo razvoju stroke. Z angažiranjem tujih predavateljev je pričelo delovati internacionalno, organiziralo je nekaj večjih simpozijev na teme, ki so jih prinesli takrat novi tokovi v filozofiji – strukturalizem, filozofija jezika, analitična filozofija. Nekatere izmed teh simpozijev je društvo organiziralo v sodelovanju s Hrvaškim filozofskim društvom, ki mu je takrat predsedoval Nenad Miščević. Znotraj društva so se začele ustanavljati posamezne sekcije, ena izmed najbolj temeljnih je bila Sekcija učiteljev filozofije. Obenem je bilo to obdobje, v katerem si je društvo utrlo pot v širšo javnost kot politični akter, saj je aktivno sodelovalo v odmevnih pobudah in zahtevah po demokratizaciji tedanje družbe. Pridružilo se je iniciativi za odpravo smrtno kazni in po Štrajnovih besedah imelo pri tem velik vpliv na javno mnenje. Ena odmevnejših akcij, v kateri je društvo sodelovalo skupaj s Sociološkim društvom, je bila Javna tribuna zoper verbalni delikt (znameniti 133. člen KZ SFRJ), ki je potekala na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Društvo je tako odigralo pomembno vlogo

v gibanjih, ki so doprinesla k spremembam na ravni javnega zavedanja in so bila sprožilec tega, kar danes imenujemo družbena gibanja.

Zgodnja devetdeseta so prinesla nekaj sprememb za filozofijo na institucionalni ravni. Filozofijo se je pričelo poučevati na novo ustanovljenem Oddelku za filozofijo v Mariboru, nekdanji Inštitut za marksistične študije pa je začel delovati kot Filozofski inštitut ZRC SAZU. Ko se je leta 1992 na gimnazijah pričela uvajati eksterna matura, je pretila nevarnost, da filozofija ne bo postala maturitetni predmet. Zato si je takrat društvo vztrajno prizadevalo, da filozofija pridobi status maturitetnega predmeta, je povedal **Bojan Borstner**, ki je vlogo predsednika društva prevzel leta 1994. V tem času so bila znotraj filozofskega polja že ustanovljena posamezna društva. Pluralizem različnih filozofskih usmeritev, ki se je pričel izkazovati v sedemdesetih letih, se je v tem obdobju dokončno zasidral. Velik dosežek je bil zato po njegovih besedah simpozij ob 400-letnici rojstva Descartesa, ki je povezal vsa takratna društva in velja za zadnji veliki dogodek, na katerem so bile prisotne vse filozofske šole.

Cilj vzpostavitve dialoga med različnimi filozofskimi šolami je v času predsedovanja vodil tudi **Boruta Ošlaja**, ki je funkcijo prevzel leta 2006. Pluralnost na področju filozofije je v devetdesetih letih skozi internacionalizacijo privedla do stanja, ko so se posamezne filozofske šole osamosvojile, med množico posameznih filozofskih šol pa je bilo vse manj kontakta. V želji po preseganju diferenciacije in disociacije na področju filozofije v slovenskem prostoru si je prizadeval za izvedbo simpozija, ki bi služil soočanju različnih filozofskih šol v odzivih na aktualne družbene probleme. Kar ga je pri tem motiviralo, ni bila zgolj njegova ocena, da je slovenski filozofski in kulturni prostor na splošno premalo dialoški, ampak predvsem želja ponovne umestitve filozofije kot temeljne vede in nosilca kritične vednosti v družbo. Simpozij na temo Filozofija in izzivi sodobne družba je bil sicer izveden, vendar v precej ožjem obsegu, kot je bilo sprva načrtovano. Opozoril je, da ostaja težnja po doseganju dialoškosti danes še naprej aktualna, saj smo se znašli v obdobju digitalizacije, kar nas postavlja v situacijo, ki od nas terja poenotenje interesov v borbi za to, da tudi v prihajajoči dobi filozofija ohrani status avtoritete kritičnega mišljenja.

S slednjim se je strinjal tudi **Luka Omladič**, ki mu je bilo vodenje društva zaupano v letih od 2008 do 2010. Poudaril je, da je danes filozofija še edina praktična znanost in v današnji družbi na tem področju pridobiva osrednjo vlogo. V času njegovega predsedovanja je društvo organiziralo dva simpozija, ki sta bila praktično-filozofsko zasnovana. Krovna tema obeh je bila Bioetika. Oba sta bila zelo odmevna, saj sta privabila ljudi različnih strok, prvi izmed obeh simpozijev pa je bil tudi prvi bioetiški simpozij pri nas.

Da ima danes filozofska refleksija v odzivih na aktualna družbena vprašanja pomembno vlogo, saj lahko ponudi smernice za njihova reševanja, je bila zaključna misel večera, namenjenega častitljivi obletnici delovanja Slovenskega filozofskega društva, v kateri so si bili enotni vsi navzoči govorci.

Nataša Demirović

::MANJ DRUŽBA MISLI, BOLJ PREZIRA FILOZOFE – O JAVNEM POLOŽAJU FILOZOFIJE

V torek, 25. februarja 2020, je Slovensko filozofsko društvo gostovalo v Mariboru. Na tokratnem večeru so se govorci namenili nasloviti temo, ki ji v času, ko se filozofija sooča z očitki o svoji odvečnosti, predvsem filozofi morda namenjamo premalo pozornosti. V sodobni družbi, za katero se zdi, da v njej šteje zgolj tržna vrednost znanja, je prisoten trend izrinjanja filozofije iz javnega prostora. Trend, ki kliče filozofijo k temu, da bolj kot kadarkoli prej reflektira svoj položaj, če naj ponudi odgovore na vprašanja o svoji smotnosti. O pomenu in vlogi filozofije v sodobni družbi sta se z dr. Borisom Vežjakom pogovarjala gosta dr. Tomaž Grušovnik in dr. Bojan Borstner. V razpravi so govorci iskali odgovore na vprašanja o tem, kaj je tisto, kar lahko filozofija ponudi družbi, in na kakšen način lahko to ponudi, kakšna je njena odgovornost do družbe in kako (naj) se filozofija sooča z izzivi sodobnega časa.

Uvodu v razpravo je služila predstavitev dr. Bojana Borstnerja o tem, kdaj in kako je filozofija postala prisotna v Mariboru tako znotraj kot zunaj institucionalnih okvirov. Prelomnico tukaj vsekakor predstavlja ustanovitev in pričetek delovanja Oddelka za filozofijo na Pedagoški fakulteti v Mariboru leta 1993. Ustanovitev oddelka, ki se je v prvih letih po svojem nastanku srečeval z marsikaterimi izzivi, med drugim tudi pomanjkanjem pedagoškega kadra, je omogočila, da je filozofija postala in ostala stalnica v akademskem prostoru v Mariboru. V prepoznanju potrebe po širjenju filozofske misli in spodbujanju teoretskega razmišljanja je bilo v tem obdobju ustanovljeno tudi društvo Zofijini ljubimci – društvo za razvoj humanistike, ki je s prirejanjem širšemu občinstvu dostopnih predavanj skrbelo za prisotnost humanistične misli v javnem prostoru.

Skrb in želja po približevanju filozofske misli javnosti tudi zunaj akademskega prostora je nekaj, za kar si med drugim prizadeva Slovensko filozofsko društvo, je pogovor nadaljeval dr. Tomaž Grušovnik. V času njegovega predsedovanja je društvo ponovno dobilo zagon in je deležno pozitivnega odziva javnosti. Za dobro obiskanost dogodkov, ki jih organizira društvo, je po njegovem mnenju zaslužen predvsem interes ljudi za filozofijo. Ključno pri delovanju društva je to, da društvo deluje inkluzivno in odprto. Poslužuje se širšega pristopa k filozofski refleksiji in mišljenju. Sam format dogodkov pa je zastavljen povezovalno in nagovarja širšo zainteresirano javnost.

Kljub temu, da v družbi torej obstaja nek splošen interes za filozofijo, se filozofija ves čas srečuje z očitki o svoji nekoristnosti. Še posebej zaskrbljujoče je, kadar se takšnega mnenja poslužuje ustanova, znotraj katere deluje oddelek za filozofijo, je opozoril dr. Boris Vežjak. Zgleden primer tega je izjava prorektorice mariborske univerze, v kateri je zapisala, da bi bilo filozofe potrebno preusmeriti na medicino in računalništvo. Filozofov je preveč, na trgu dela ne morejo ponuditi ničesar, zato naj se raje preusmerijo v poklice, ki so za družbo koristni. Če privzamemo, da je izjava rektorice o odvečnosti nekaterih poklicev resnična in si zamislimo svet, v katerem v celoti ukinemo institucionalno dimenzijo filozofije, ali od nje sploh kaj ostane?

Po mnenju dr. Borstnerja je strah pred tem, da bi popolna ukinitve njene institucionalne oblike izničila tudi filozofijo samo, odveč, saj tisto, kar lahko ponudi filozofija, presega njene akademske okvire. Gledano z evlucijskega vidika se človeštvo že od nekdaj srečuje z vprašanji in problemi, ki so povsem filozofske narave. Ti problemi se na ravni družbe ne morejo reševati sami, nanje lahko ponudi odgovore samo filozofija. Ti stalni problemi človeštva, ki so tudi stalni filozofski problemi, obstajajo in bodo obstajali neodvisno od akademskega položaja filozofije – prav zato ukinitve akademske pozicije po njegovem mnenju ne ukinja tudi filozofije same.

Če lahko filozofija vendarle preživi zunaj institucionalnih okvirov, ali to priča o njeni samozadostnosti? Po besedah dr. Vezjaka je v preteklosti nekaj mislecev delilo to prepričanje, ko so filozofiji odmerjali visok položaj v družbi. Platon je filozofom namenil mesto vladarjev v državi, Edmund Husserl pa je v svojem delu *Kriza evropskega človeštva in filozofija* (1935) zapisal, da lahko evropskega človeka reši zgolj heroizem duha, ki bo prišel iz filozofije. Filozofija ni zgolj pomembna miselna disciplina, ampak je tudi tista, ki lahko ponudi rešitev vseh družbenih problemov.

Po mnenju dr. Grušovnika je takšno stališče do filozofije enako problematično kot tisto, ki pravi, da filozofije ne potrebujemo. Še več – s stališčem, ki filozofijo postavlja na tako visok položaj, tvegamo njeno ideološko zlorabo, ker potem več nimamo kritično misleče filozofije. Tako popolna institucionalizacija kot deinstitucionalizacija sta za filozofijo škodljivi.

Kaj je torej tisto, kar nam lahko ponudi filozofija? Po besedah dr. Grušovnika je eden izmed razlogov, zakaj se ukvarjati s filozofijo, njena izjemna koristnost, ki pa se lahko izkaže šele na daljši rok. Od filozofije se vselej terja neka aplikativnost. Tukaj velja opozoriti, da kritika po umanjkanju aplikativne vrednosti meri na neuporabnost in nekoristnost teorije nasploh. A če pogledamo nekatere danes za nas povsem nepogrešljive naprave, vidimo, da so posledica čistega teoretiziranja, ki za časa svojega nastanka ni imelo praktične vrednosti. Ne vemo, s kakšnimi izzivi se bomo ukvarjali čez 100 let in šele takrat se lahko izkaže, da bodo ideje in teorije, ki jih bomo razvili danes, prišle prav. Ukvarjanje s teoretskimi, čisto filozofskimi problemi ima konkretno praktične posledice, zato ker razpira neka radikalno nova gledanja in dojemanja sveta, pa čeprav na dolgi rok. Če ne negujemo univerzitetnega statusa filozofije, ne razvijamo univerzitetnega statusa teorije na sploh – ob tem lahko naredimo korak naprej in se vprašamo, zakaj potem sploh imeti univerze?

In nenazadnje ima filozofija pomemben prispevek pri soustvarjanju družbenega življenja. Po mnenju dr. Grušovnika je filozofija nepogrešljiv dejavnik pri ustvarjanju demokratične družbe, saj igra pomembno vlogo pri izgradnji demokratičnega značaja. S tem, ko filozofija razvija in goji kulturo dialoga, nas razvija kot demokratične državljanke. In če se na tem mestu neposredno navežemo na naslov današnjega dogodka – manj družba misli, bolj prezira filozofe – lahko rečemo, da s tem, ko mislimo, da je filozofija odveč, na nek način spodkopavamo temelje demokratičnemu državnemu ustroju.

Zdi se, da je na delu neko nerazumevanje filozofije in tega, kaj lahko filozofija družbi ponudi. Kot naslednje se nam tako zastavlja vprašanje, ali leži odgovornost

za to, da filozofija izgublja svoj položaj v družbi, tudi na samih filozofih? V premislek o tem je v nadaljevanju razprave dr. Vezjak ponudil nekaj iztočnic. Tako Chomsky v članku, v katerem skuša opredeliti status filozofije v javnosti in znotraj univerze, vidi dolžnost filozofov v krepitvi integritete intelektualnega življenja. Filozofi imajo kot edini kompetence analizirati družbene ideologije, družbeno vednost kot takšno, zato so poklicani, da se odzivajo na družbene procese – to je njihova dolžnost. Filozofi morajo torej prevzeti vlogo javnih intelektualcev.

Spet drug vidik sta ponudila filozofa Frodeman in Briggie. Po njunem mnenju je filozofija premalo življenjska, saj se ukvarja zgolj z abstraktnimi problemi, potrebovala bi več interakcije s svetom. Predlagata, da filozofija preneha delovati iz slonjača in se za voljo lastnega preživetja odpravi na teren. Prihodnost filozofije je v povezovanju z drugimi področji tako znotraj kot zunaj akademskih okvirov.

Je problem filozofije torej v tem, da deluje preveč samozadostno, je okostenela in institucionalno dogmatična? Bi se filozofija morala prilagajati družbenim procesom in se v imenu preživetja povezovati z drugimi znanostmi?

Po besedah dr. Grušovnika je takšna ideja sicer dobra, a vendar nekoliko utopična. Kadarkoli namreč filozofija želi stopiti v dialog z drugimi, je po njegovih izkušnjah vselej znanost tista, ki se izkaže za dogmatično. Vrhunec tega enostranskega odnosa, ki se v razreševanju nekaterih dilem obrača k filozofiji, a ji obenem v pogovoru z njo zapira vsa vrata, je pojav, ki ga je Slovensko filozofsko društvo skušalo nasloviti na lanskem Simpoziju z naslovom *Mesto etike v družbi*. Iztočnica za premislek je bila namreč sledeča – etika je nekaj, kar danes vsi poudarjajo, se obračajo k njej po nasvet in se obenem čutijo poklicane razpravljati o etičkih dilemah. Tako vzamejo etiko, ki je tradicionalno filozofska disciplina, se sami počutijo kompetentne, da lahko o njej razpravljajo, a obenem kažejo s prstom na filozofijo, da je nekoristna. Filozofija je tako postavljena v položaj, ko mora upravičevati smotrnost svojega početja, potem ko ji druge discipline skušajo odvzeti njen sestavni del.

Prezirljiv odnos do filozofije in humanističnih znanosti nasploh je nekaj, kar v sodobni družbi postaja stalnica. Zakaj filozofi ne reagirajo na ta odnos? Po mnenju dr. Borstnerja je problem v tem, da znotraj filozofije ni koherentnosti. Notranja razhajanja med različnimi filozofskimi šolami povsem zameglijo problematičen položaj, v katerega je danes postavljena filozofija. Ker je navznoter razdvojena, ne more enotno pristopiti k reševanju težav, ki ji pretijo od zunaj. Prav zato veliko mero odgovornosti za položaj, v katerem se je znašla filozofija, nosimo ravno filozofi.

Izzivov, s katerimi se danes sooča filozofija, ni malo. Po eni strani lahko vidimo, da v družbi obstajajo področja in segmenti, za katere je poklicana ravno filozofija, kar kaže na to, da je filozofija vedno bolj pomembna in koristna, po drugi strani pa je paradoksalno marginalizirana. Prav zato si tema pričujoče razprave upravičeno zasluži pozornost vseh, ki se ukvarjajo s filozofijo, saj odpira vprašanja o nujnosti in smotrnosti filozofije ter ponuja iztočnice za njeno samorefleksijo.

Nataša Demirović

**ZAPISI
NEKDANJIH
PRESEDNIKOV
SFD-JA
MEMOIRS
OF FORMER
SFD PRESIDENTS**

171-183

::ZAPISI NEKDANJIH PREDSEDNIKOV SLOVENSKEGA FILOZOFSKEGA DRUŠTVA

Nedavno tega se je porodila ideja, da 85. obletnico našega društva obeležimo na poseben način, in sicer z zapisi nekdanjih predsednikov, ki bodo predstavili prvoosebni pogled na dogajanje v društvu v času njihovega predsednikovanja.

Pred nami sta dva taka zapisa dveh nekdanjih predsednikov *SFD*, dr. Matjaža Potrča in dr. Boruta Ošlaja. Vsak na svoj način prikažeta videnje delovanja društva. Dr. Potrč opisuje dogajanje v društvu nekaj desetletij nazaj in njegovo mednarodno povezovanje, dr. Ošlaj pa nam predstavi nekaj glavnih prizadevanj društva, ki segajo v ne tako daljno preteklost.

Tinkara Tihelj
tajnica Slovenskega filozofskega društva

·:MATJAŽ POTRČ IN NJEGOVO PREDSEDOVANJE SLOVENSKEMU FILOZOFSKEMU DRUŠTVU

Kot se spomnim, sem bil predsednik *SFD* (Slovensko Filozofsko Društvo) dvakrat. Ker čas teče, mislim, da je zanimivo in koristno, če na kratko zabeležim svoje spomine v zvezi s tem. Ob tem se moram zahvaliti prijaznemu povabilu in vztrajanju sedanjega predsednika *SFD*, naj se tega lotim. Najprej se namreč te naloge nisem mislil oprijeti, razlogi za to pa bodo razvidni že iz te kratke skice: kompleksno okolje mojega predsednikovanja je morda skoraj preobširno in se tako bržkone ne ujema z ostalimi pričevanji. Vendar, tukaj je del zgodbe.

Najprej naj povem, da sem kar nekaj let skrbel za Analitično sekcijo *SFD*, ki sem jo tudi ustanovil, ob podpori svojih sodelavcev in zlasti mojega profesorja Franeta Jermana. Vabila za sestanke sem pošiljal po pošti, dobivali pa smo se vsak teden in razpravljali pozno v noč. To tedensko druženje je oblikovalo skupino zainteresiranih razpravljalcev. Čez nekaj časa sta profesor Prijatelj s fakultete za matematiko in Frane Jerman podprla ustanovitev matematično-filozofskega seminarja, ki se je zopet sestajal vsak teden ter so se ga udeleževali tedanji najpomembnejši matematiki in naravoslovno usmerjeni filozofi. Temu krožku smo vzdeli ime "Alfa-Beta"; pogosto so se srečanja nadaljevala še v vrtu gostilne *Pod lipco*. Kot udeleženca naj omenim Andreja Uleta, ki me je podprl pri moji prošnji za odobritev AvH štipendije pri Wolfgangu Stegmüllerju v Muenchnu, kjer sem ob tedanji literarni suši, imel dostop do obširne sodobne literature; en cel semester sem imel celo priložnost poslušati predavanja P.F. Strawsona, ki je postal en izmed temeljev mojega doktorskega dela. V Muenchnu sem se spoprijateljil tudi s profesorjem Vossenkuhlom, ki me je pozneje povabil v Stuttgart in na univerzo v Bayreuthu. Pozneje me je Peter Bieri (znan tudi kot pisatelj Pascal Mercier) povabil v Bielefeld. Udeležil sem se tudi srečanj IUC v Dubrovniku, kjer sem postal prijatelj s Kathy Wilkes iz Oxforda, kjer sem jo tudi obiskal; Simon Blackburn me je ob tej priložnosti povabil v svoj College. V IUC sta me povabila Marshall Swain in George Pappas, da sem skupaj z njima organiziral mednarodno konferenco o spoznavni teoriji, kjer sem tedaj prvič srečal Terryja Horgana. Imel sem tudi stike z avstrijskim Gradcem, kjer sem študijsko preživel nekaj časa ter ob podpori Wolfganga Gombocza preučeval meinongovsko tradicijo. Z Gomboczem sva ustanovila tudi Slovensko-avstrijsko filozofsko zvezo, ki je organizirala Vebrove konference v Mariboru, Radgoni, Radkersburgu in Gradcu. Na to konferenco je prišlo kar nekaj pomembnih filozofov, med drugim U.T. Place (začetnik teorije enakosti) ter Donald Davidson. V Zagrebu sem bil izvoljen za profesorja filozofije in začel poučevati v Zadru, kjer so (tudi na Reki) potekala druženja v filozofskih krožkih; spomnim se na primer Blackburnovega nastopa, pozneje pa sodelovanja z Georgesom Reyjem, učencem Jerryja Fodorja, ki je bil eno leto z nami v Zadru. Udeleževal sem se tudi srečanj Wittgensteinovega društva v Kirchberg am Wechsel, Avstrija, kjer sem imel priložnost srečati tudi filozofe, kot je Roderick Chisholm, N. Goodman (s katerim sem se pogovarjal kar nekaj ur) in Rudolf Haller

(ki me je pozneje povabil, da sem imel predavanje v Grazu). V Ljubljano je prišel Ivan Boh, ki sem ga pozneje obiskal v Ohio. Pozneje sem pridobil Fulbrightovo študentsko stipendijo in sem v Memphisu TN skupaj s Terryjem Horganom in Johnom Tiensonom preučeval njuno študijo o konekcijah in filozofiji psihologije. Pozneje sem kot predsednik *SFD* organiziral mednarodno razpravo o filozofiji konekcij v Ljubljani. Pobudil sem tudi uspešni TEMPUS – evropski (Ljubljana, Maribor, Graz, London, Berlin, Wuerzburg, Trst) projekt – Fenomenologija in kognitivna znanost, s podporo Danila Šusterja. V Wuerzburgu sem s profesorjem Wilhelmom Baumgartnerjem preživel kar nekaj časa v Brentanovem inštitutu, kjer sem poglobil svoje poznavanje Meinongove in Vebrove tradicije (sedaj sem alumni Univerze v Wuerzburgu). Ustanovil sem mednarodno revijo *Acta Analytica*, ki jo je tedaj prevzel Roell Verlag, sedaj pa izhaja pri Springer. Pozneje sem se približno desetkrat udeležil mednarodnih konferenc v Peci na Madžarskem, kjer sem običajno skupaj z Vojkom Strahovnikom napisal članek o vabljenih filozofih in ga le-tem osebno predstavil, oni pa so se nanj odzvali (Putnam, Stich, Habermas, Rorty, če jih omenim le nekaj). Na Rutgersu sem poslušal Fodorjeva predavanja ter se udeležil razprave med Armstrongom in Lewisom. Pol dneva sem se pogovarjal s Chomskyjem na MIT o predstavah. Skupaj z Johnom Birom (Gainesville Florida: tam sem imel predavanje o Vebru, ki se ga je udeležil tudi profesor Hare) sem ustanovil mednarodna filozofska srečanja, ki so postala čedalje bolj specializirana in se jih udeležujejo najpomembnejši strokovnjaki (Sosa, Chalmers, Armstrong, Norcross, Henderson, Ronald de Sousa). V Torontu sem predaval na povabilo de Souze, Ian Hacking pa mi je skuhal enostavno malico. V Celju sva skupaj z Gomboczem organizirala simpozij *SFD*, ki sta se ga med drugim udeležila Jaegwon Kim ter Terry Horgan. S Horganom sva napisala več člankov ter knjigo *Austere Realism* (MIT Press), skupaj s profesorjem Strahovnikom pa pripravljamo še knjigo o tvorbi prepričanja za Oxford UP. Napisal sem več knjig v slovenskem jeziku, ki so bile med drugim prevedene v hrvaščino (prevaja Ksenija Premur). Skupaj s Strahovnikom sva pri Ontos Verlag izdala knjigo *Practical reasons* in izdala najpomembnejši obstoječi pregled moralnega partikularizma (Routledge). V hrvaščini je izšla še moja izvorna knjiga (*Intencionalnost i vanjski svijet*) ter zbornik *Kontekst i značenje*. Moji članki ter poglavja v knjigah so številna. Ob prelomu tisočletja, sem v Memphisu soorganiziral Spindel konferenco o skupnih koreninah kontinentalne in analitične tradicije. In kočno, stipendija francoske vlade mi je omogočila, da sem študiral pri Juliji Kristevi in Jacquesu Lacanu v Parizu. Jacques Alain-Miller mi je predlagal obdelavo kontroverze o določnih opisih za doktorsko delo, ki sem ga pozneje dokončal pri Franetu Jermanu. O knjigi Franeta Jermana, posvečeni večvrednostni logiki Lukaszewicza, sem v okviru *SFD* organiziral simpozij; žal pa načrtovani nemški prevod ni bil realiziran. Udeležil sem se simpozija v Valencii, posvečenega delu Jonathana Dancyja (tudi ta je pozneje prišel na Bled). S Quinom sem se pogovarjal na simpoziju v Karlovih Varih, kjer sem mu predstavil svoj spis o njegovem delu; on mi je pozneje napisal pismo na pisalnem stroju. Bil sem tudi prijatelj sovaščana Ludovika Bartlja; o Vebrovi

filozofiji je pri meni napisal doktorsko delo Emanuelle Marini iz Milana (doktoranti so bili, med drugim, še Božidar Kante, Vojko Strahovnik in Arne Markusović). V Milanu sem pogosto sodeloval na srečanjih druge renesanse v Villa Borromeo. V Bozen pa me je na simpozije povabila Lilliana Albertazzi. Že dvanajst let aktivno sodelujem na Rocky Mountains Ethics simpoziju, Boulder CO.

Kot sem napisal že zgoraj, o svojem predsednikovanju *SFD* najprej nisem hotel pisati. Razlog za to je sedaj bolj jasen: ves čas sem bil vpet v mnoge projekte, večinoma mednarodne. Mojega predsednikovanja *SFD* brez teh ni mogoče razumeti, se pa zdi, da povezava pravzaprav ne obstaja. Vendar velja prav nasprotno: brez skupnega neprestanega druženja filozofov v okviru *SFD* ne bi bilo povezav s svetovno filozofsko sceno. Ko pa so te povezave obstajale, je prišlo do pretoka med slovensko ter mednarodno udeležbo. Tako sem, med drugim, kot predsednik *SFD* v Ljubljano povabil Davidsona, Horgana, Chisholma, Pollocka, Gajo Petrovića in mnoge druge. Mednarodna povezava pa je družila in vzpodbujala tudi slovenske filozofe, ki so pozneje krenili vsak svojo pot. Naj omenim Valterja Motalna in Bojana Žalca (ki je kot poznejši predsednik *SFD* veliko prispeval k organizaciji in knjižni produkciji, prevodni in izvirni). Med mnogimi slovenskimi sodelavci sem še naprej v intenzivni delovni in prijateljski povezavi z Vojkom Strahovnikom.

Na koncu tega kratkega zapisa naj omenim še, da sem bil ne le tajnik Sekcije za logiko *SFD*, predsednik *SFD*, ampak, da sem bil na volitvah izbran tudi za Predsednika vseh filozofskih zvez Jugoslavije. Ker me s te funkcije niso nikoli razrešili, tako ostajam tudi na tem prestižnem mestu.

dr. Matjaž Potrč
februar 2020

„SLOVENSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO V OBDOBJU 2006–2008

Ko sem v začetku leta 2006 sprejel izziv dveletnega vodenja Slovenskega filozofskega društva (*SFD*), je bila krovna organizacija slovenske filozofije v razmeroma dobrem stanju. To dejstvo takrat ni bilo samoumevno. Od prve polovice devetdesetih let pa vse do sredine prvega desetletja novega tisočletja se je društvo nahajalo v nekakšnem *stand by* modusu; bolj kot resnično delovalo, je osrednje stanovsko združenje slovenskih filozofinj in filozofov životarilo. Šele s predsedniškim mandatom Bojana Žalca (2004–2006) je po razmeroma daljšem obdobju ponovno oživele. Še več, postalo je pravzaprav zelo aktivno, za kar gredo zasluge novemu vodstvu in zlasti njegovemu predsedniku. Z mojim predhodnikom na mestu predsednika sem tudi sam pogosto sodeloval, najbolj intenzivno pri pripravi in izvedbi velikega in odmevnega mednarodnega simpozija »*Oseba in dobro*« (Person and Good) v Celju leta 2005. Po izvolitvi v funkcijo predsednika sem želel po eni strani tudi sam nadaljevati z aktivnejšim delom društva, hkrati pa tudi odpirati nove teme in pristope, s katerimi bi filozofijo približali javnosti in v njej prebudili interes za naše delo, za njegov smisel in širšo družbeno vrednost. V več kot le tehnično oporo in pomoč mi je bil pri tem tudi novoizvoljeni tajnik *SFD* Božidar Škvarč.

Delovanje *SFD* v letih 2006–2008 se je trudilo slediti predvsem dvema ciljema, za katera še danes verjamem, da ju moramo filozofi vzeti resno, če ne želimo ponikniti v pozabo in posledično odvečnost. Prvič, odločneje vstopiti v družbo in z močjo kritičnega mišljenja prevetrili njene samoumevne humanistične, politične, umetniške, religijske in druge standarde, in, drugič, vlagati več truda v preseganje vzajemnega nezaupanja in posledične odsotnosti konstruktivnega dialoga med posameznimi filozofskimi šolami, disciplinami in metodami na eni in med obema prevladujočima ideološko-političnima poloma v naši družbi na drugi strani. Da bi smisel obeh ciljev lažje razumeli v njuni nujnosti, je potrebno spomniti na neko pomembno lastnost razvoja slovenske filozofije po osamosvojitvi. Potem ko je marksistična filozofija tudi v formalnem smislu prenehala biti kriterij in legitimacija vrednosti posameznih filozofij, so se slednje še odločneje podale na razumljivo in tudi dolgo pričakovano pot avtonomnosti in krepitve lastnih metodoloških, disciplinarnih, tematskih in vrednotnih izhodišč. Četudi se je ta proces pričel že v osemdesetih letih in se pri tem napačal iz prvih z entuziazmom prekipavajočih nastavkov razkranjanja avtoritarne družbe in njene postopne demokratizacije, pa je določena mera zdravega dvoma in previdnosti še vedno opredeljevala ravnanja takrat sicer že toleriranih novih filozofskih smeri (analitična filozofija, fenomenologija, teoretska psihoanaliza ...). Zato lahko rečemo, da so se šele v poosamosvojitvenem deliriju svobode dokončno razblinili tudi zadnji ostanki ideološko-političnih okov, ki so filozofe dotlej, če nič drugega, ohranjali v modusu previdne zadržanosti, nezaupljivosti in samopreživetvenega taktiziranja.

Ni težko razumeti, da v trenutku, ko se razblinijo še zadnji politični in psihološki zadržki, različni modeli kritičnega mišljenja odločneje in bolj odkrito stopijo na

pot samoprofiliranja. Bolj kot dialog z drugače mislečimi je zdaj pomembno dokončno oblikovanje lastnega filozofskega diskurza, vsaj posredno pa tudi osvajanje čim večjega deleža tistega mesta, prepoznavnosti in vpliva v javnosti, ki so se sprostil s sestopom marksistične ideologije. Da so bili pri tem, bolj kot drugi, uspešni slovenski psihoanalitiki, ni nič novega, še manj presenetljivega. Toda, v prvem koraku pričakovana in tudi smiselna diferenciacija in osamosvajanje filozofskih diskurzov sčasoma pripeljeta do njegovih manj zaželenih učinkov. Najbolj natančno jih opisuje pojem disociacije, ki zaznamuje skrajno stopnjo vseh procesov diferenciranja: razlike tiho in neopazno preidejo v ločitve. Če so razlike med seboj vselej povezane z vzajemnimi procesi in odnosi primerjav in legitimacij – ker se vsebinsko profilirajo samo skozi razmerje do tistega, od česar se razlikujejo ter na ta način vzdržujejo določeno formo dialoščnosti – pa ločenih elementov, struktur ali sistemov ne povezuje ničesar več. Opisani proces je seveda značilen tudi za razumevanje takratnih političnih usmeritev. Namesto, da bi različni filozofski in politični diskurzi ohranjali dialog in v dobro celotne družbe krepili njeno bogastvo raznovrstnosti ter na tej podlagi iskali višje forme povezav in enotnosti, smo se znašli v avtistični situaciji filozofskih in političnih monologov, ki so bili v najboljšem primeru razumljivi le samim sebi, družbene koristi od njih pa končno ni imel nihče. To je okviren in seveda tudi nekoliko poenostavljen opis razmer, v katerih sem prevzel funkcijo predsednika SFD in kot sem te razmere takrat osebno razumel.

:2006

Izhajajoč iz opisanega stanja in njegovega razumevanja smo pristopili k oblikovanju programske zasnove simpozija SFD in ga načrtovali za jesen leta 2006. Naslov simpozija se je glasil: *Filozofija in izzivi slovenske družbe*. Zdelo se mi je, da je s tako formulirano temo mogoče ubiti dve muhi na en mah: prvič, pokazati kako lahko filozofija kot ključni dejavnik kritičnega mišljenja v družbi tvorno pripomore k razumevanju, in posledično tudi preseganju, številnih družbenih anomalij, ki jih je na prvi naplavilo 15-letno poosamosvojitveno obdobje, in, drugič, za isto filozofsko mizo povezati vse relevantne filozofske diskurze v Sloveniji, ki do tedaj med seboj praktično niso imeli omembe vrednih stikov, ter vzpostaviti platformo bodoče dialoščnosti.

Načrtovani simpozij smo izpeljali 30. novembra 2006 v dvorani Ivana Hribarja Univerze v Ljubljani. Programski odbor so sestavljali Branko Klun, Luka Omladič in Borut Ošljaj (predsednik), organizacijski odbor pa Cvetka Hedžet Tóth (predsednica), Janko Lozar in Božidar Škvarč. Na naše vabilo se je z referati odzvalo dvanajst oseb (ena filozofinja in enajst filozofov): Cvetka Hedžet Tóth (*Odgovornost filozofije – uveljavljanje etike*), Andrej Ule (*Družba znanosti in racionalnost*), Janez Juhant (*"Primum vivere dein philosophari" oziroma nemoč filozofije nad praktičnim*), Vojko Strahovnik (*Moralna teorija in intuicije*), Igor Pribac (*Pomen prevajanja humanističnih in družboslovnih besedil v slovenski jezik*), Boris Vezjak (*Filozofija in sproščena Slovenija*), Darko Štrajn (*Neizogibnost političnega – filozofija in svoboda*), Branko

Klun (*Postmoderna filozofija in religija*), Zdenko Kodelja (*Problemi vzgoje v obdobju pluralizma vrednot*), Janez Vodičar (*Pouk filozofije v gimnaziji kot prispevek k državljanski vzgoji mladih*), Janez Krek (*Neoliberalizem v šolstvu: znanje, vzgoja in šolske reforme*) in Borut Ošljaj (*Za kulturo dialoga – Filozofija in slovenska ideološka bipolarnost*). Že iz števila in imen sodelujočih je razvidno, da namen simpozija ni bil v celoti izpolnjen, predvsem zato ne, ker se na naša vabila niso odzvali predstavniki dveh takrat najpomembnejših filozofskih šol pri nas, psihoanalitiki in fenomenologi. Večina njih pravzaprav niti odgovorila ni; kar nedvomno kaže, da za tak dialog v ponujenem okviru niso imeli posebnega interesa. Gotovo pa je pohvalno to, da so se vabilu odzvali nekateri liberalno usmerjeni filozofi na eni, katoliško usmerjeni ali vsaj na Teološki fakulteti delujoči filozofi na drugi, in vsi tisti, ki so ideološko neopredeljeni ali vsaj manj jasno opredeljeni na tretji strani.

Namen in cilj simpozija *Filozofija in izzivi slovenske družbe* sta bila v vabilu k sodelovanju formulirana na način, ki ostaja aktualen v daljšem časovnem obdobju; rekel bi, da tudi danes. Tekst povzemam v celoti:

»V čedalje bolj zaostrenih političnih, socialnih, gospodarskih, ekoloških, ideoloških, svetovnonazorskih in religioznih razmerah se radikalno zastavlja vprašanje vloge in pomena filozofije v sodobni družbi, še zlasti, ker filozofija samo sebe nenehno predstavlja kot najvišjo obliko kritične misli. Vsak čas in prostor od nje terjata, da na novo verificira svoj splošni in posebni družbeni položaj ter pri tem zavzame zanj prepoznavno vlogo protagonista kritičnega dialoga. Osrednji namen simpozija se osredotoča na razmerje filozofije in slovenske družbe, ki jo bolj kot kadar koli prej zaznamuje kulturna dezorientacija in razklanost glede vrednostnih, socialnih, političnih in ideoloških vprašanj. Vsesplošna bipolarnost slovenske družbe sama na sebi – zlasti če jo primerjamo z dogajanjem v drugih državah – morda niti ni posebno problematična, zaskrbljujoča pa postane takrat, ko je ne spremlja kultura dialoga v njenem odprtem ter kritičnem soočanju in mišljenju razlik; in prav odsotnost slednje najbolj eklatantno opredeljuje slovensko resničnost. Če je katera oblika vednosti posebej poklicana, da gradi kulturo kritičnega dialoga, potem je to v prvi vrsti prav gotovo filozofija. Simpozij iz različnih filozofskih zornih kotov odgovarja na naslednje okvirne izzive:

- 1) Ali lahko filozofija prispeva k razvoju slovenske družbe?
- 2) Na kakšen način naj se vključi v razreševanje njenih antinomij?
- 3) Politizacija in ideologizacija versus etizacija in humanizacija družbe (družba in etos).
- 4) Problem dialoga znotraj medkulturnih in notranje- oz. intrakulturnih diferenc
- 5) Vzgoja in vrednotni vakuum
- 6) Slovenija in globalizacija

Ob vsem tem pa pogovor o problemih, ki preraščajo posamezne disciplinarne usmeritve, hkrati ponuja tudi plodno polje po eni strani za preverjanje praktične razsežnosti in odgovornosti posameznih filozofskih diskurzov in po drugi strani za možno oživitev notranje-filozofskega sodelovanja, ki je od osamosvojitve naprej pousem zastal.«

Razprave med posameznimi prispevki in na koncu simpozija so pokazale, da kljub očitnim razlikam med posameznimi filozofskimi pristopi in vrednotenji družbenih razmer, so vsi sodelujoči delili prepričanje, da mora akademska filozofija odločneje vstopiti v turbulentnost javnega življenja in s svoje strani prevzeti odgovornost pri kritičnem osveščanju, pri razumevanju aktualnih družbenih razmer in deloma tudi pri reševanju nakopičenih problemov. Večje težave so se, po pričakovanju, pokazale ob temi dialoški. Četudi ta morda na samem simpoziju ni povsem ustrezal idealom kulture dialoga in razen zgornjega soglasja ni prinesel konstruktivnejših skupnih uvidov in izraženih interesov po nadaljevanju, pa je do dialoga oz. skromneje rečeno pogovora vendarle prišlo, ker je – kot kaže – nedvomno obstajala skupna pripravljenost zanj. Za začetek to gotovo ni bilo slabo. Tudi mediji so o dogodku poročali z naklonjenostjo, prispevki pa so bili eno leto kasneje objavljeni v tematskem bloku revije *Anthropos* (1-2, 2007).

Glede drugih dejavnosti SFD v letu 2006 kaže omeniti, da smo se prijavi na dva razpisa (ARRS) za organizacijo mednarodnih znanstvenih srečanj: *Religije in (ne) humano* (dogodek naj bi v sodelovanju z Univerzo v Bochumu predvidoma potekal v Ljubljani, v začetku oktobra 2007) in *Filozofija mojega podjetja* (predvidoma v Ljubljani v septembru 2007). Društvo je prav tako tudi prenovilo in preneslo svojo spletno stran na ARNES-ov strežnik ter pridobilo nov e-mail naslov. Ker smo se, tako kot v vseh mandatih, tudi mi ubadali s finančnimi težavami, smo, z željo po racionalizaciji stroškov poslovanja, zamenjali računovodkinjo.

:2007

Od izpeljanih dogodkov v letu 2007 si posebno pozornost zasluži pričetek obeleževanja svetovnega dneva filozofije, ki od takrat naprej v slovenskem prostoru neprekinjeno poteka že trinajst let. Zgodaj spomladi me je po telefonu poklical Darko Štrajn, s katerim sva vzpostavila strokovno konstruktiven odnos že na jesenskem simpoziju SFD, in predlagal srečanje. Povabilo sem z veseljem sprejel in že kmalu mi je v osebnem pogovoru predstavil projekt obeleževanja svetovnega dneva filozofije, ki ga takrat še nisem poznal in ki v okviru UNESCO in na njegovo pobudo poteka od leta 2002 naprej. Za svetovni dan filozofije je UNESCO izbral tretji četrtek v novembru. Izhajajoč iz omenjenega globalnega okvira je Štrajn predlagal tesnejše sodelovanje SFD in Nacionalne komisije za UNESCO, katere aktivni član je bil, z namenom, da bi tudi v Sloveniji organizirali in primerno obeležili svetovni dan filozofije. Moram priznati, da sem idejo sprejel z veliko mero naklonjenosti, saj je šlo za pobudo projekta, katerega nameni so se odlično ujemali in dopolnjevali z naborom tistih, ki smo jih pri SFD postavili v ospredje našega delovanja v mandatu 2006–2008. Oba sva se strinjala, da gre za priložnost, ki je filozofija, ki želi javnost odločneje opozoriti nase in na svojo ključno vlogo pri sooblikovanju kritične in humane družbe, ne sme zamuditi. Po nekaj usklajevanjih smo spomladi naredili prve korake in vsebinske osnutke, kako to priložnost izkoristiti za »invazijo« filo-

zofije na javni prostor ter na ta način s skupnimi močmi še opazneje nadaljevati projekt dejavnjšega umeščanja filozofije v družbo. Poleg naju s kolegom Štrajnom sta pri tem izdatneje pomagala tudi Janko Lozar in Božidar Škvarč. Za orientacijo, v katero smer so šla naša razmišljanja in predlogi, prilagam vsebino poziva k sodelovanju, ki je za izvedbo dogodka predlagal tri kontroverzne in za sodobno filozofijo vse prej kot običajne prostore:

Svetovni dan filozofije; Ljubljana, 16. november 2007

Na pobudo Nacionalne komisije za UNESCO in v sodelovanju z njo, se je Slovensko filozofsko društvo odločilo, da letos prvič tudi v Sloveniji primerno obeležimo ta dan. Dejstvo, da je filozofija pod okriljem UNESCA dobila svoj lastni svetovni dan, jasno nakazuje njen svetovni pomen. Ustrezna obeležitev tega dneva tako pravzaprav zahteva, da vstopimo v svet, med ljudi oz. na trg in razstavimo verigo njenih možnih pomenov.

Njeno samopredstavitev smo si zamislili kot obliko odprtega filozofskega foruma, ki bo predvidoma potekal na treh različnih lokacijah, ki vsaka zase v grobem tudi že določa razpon tematskih okvirov:

1) v City Parku

2) na Metelkovi

3) v frančiškanski cerkvi na Prešernovem trgu

Osrednji namen ustopa filozofije na trg, ali bolje vrnitve na prizorišče njenega rojstva, se skriva v poskusu, da bi filozofijo kot polje kritičnega dialoga in razmisleka približali javnemu prostoru in v njem kultivirali občutek za avtoriteto argumenta. Vsak filozof, ki ga s tem dopisom vljudno vabimo, da se odzove našemu vabilu, se lahko po lastni presoji odloči za eno od možnih prizorišč in tam popolnoma avtonomno, glede na svoje lastne strokovne preference, želje in nagibe, predstavi določeno temo ali problem, za katerega osebno meni, da bi lahko nagovoril naključne mimoidoče kot tudi tiste, ki se bodo prireditve udeležili načrtno (celoten projekt želimo namreč na ustrezen način predhodno napovedati v medijih). Lahko se odločite za klasično predavanje (dolžina bo odvisna od števila prijavljenih za določeno lokacijo) ali za iskanje dialoga s slušatelji. Prav tako je možno, da več filozofov skupaj organizira debatni klub, znotraj katerega lahko, pred občinstvom in z njim, obravnavajo določeno aktualno, provokativno oz. v vsakem primeru za širši krog zanimivo temo ali problem. V City parku pridejo v poštev predvsem teme, ki bi obravnavale probleme potrošništva, storilnosti, odtujenosti, zabave v vseh njihovih patoloških in terapevtskih kontekstih, skratka filozofija življenja v najširšem smislu. V frančiškanski cerkvi bi bila zadeva nekoliko bolj celostno oz. ontološko zastavljena (človek, svet, narava, kozmos, bog, smisel, resnica, etika ipd.), medtem ko bi na Metelkovi v ospredje postavili problem enakopravnosti spolov (zato posebej pozivamo vse tiste, ki jim je ta tema blizu, da se odzovejo vabilu), poleg tega pa bi nekaj prostora prihranili tudi za ostala področja, kot so filozofija znanosti, socialna in politična filozofija, estetika ipd.

Programski osnutek, ki je pred vami, ni dokončen in to tudi ne želi biti, zato bomo veseli tudi vaših pobud in jih skušali skupaj uresničiti.

V upanju, da vas filozofija nagovarja tudi v njeni možni svetni širini in ne le kot zaprti akademski diskurz, vas lepo pozdravljamo in se veselimo vaših prijav.

Kljub pogumnemu, morda tudi nekoliko naivnemu načrtu, dejansko pa verjetno prav zaradi tega, je prvi osnutek projekta padel v vodo. Zapletlo se je predvsem v pogovorih s frančiškani, ki naši ideji niso bili posebej naklonjeni, zlasti seveda ne temu, da bi filozofi zasedli prižnico in iz nje nagovarjali tako verujoče kot »neverujoče« z vsebinami, ki ne bi bile nujno usklajene s frančiškanskimi pričakovanji in standardi posvečenosti božjega hrama. Ker se je, po prvotno pozitivnem odzivu vodstva *City parka*, končno zapletlo tudi tam, smo bili prisiljeni prvi in najizzivalnejši scenarij obeležitve svetovnega dneva filozofije opustiti in na njegovo mesto postaviti preizkušeno formulo okrogle mize v osrednjem hramu slovenske kulture, v Cankarjevem domu (CD). Prvi dogodek svetovnega dneva filozofije pri nas je tako potekal v CD, v petek, 16. novembra, in sicer na aktualno in široko temo *Filozofija v dobi globalizacije* (datum izvedbe dogodka smo zaradi pragmatičnih razlogov iz četrтка, 15. novembra, prestavili na petek, 16. novembra). Na njem so sodelovali: Marjutka Hafner (takrat generalna sekretarka slovenske nacionalne komisije za UNESCO), Darko Štrajn (Pedagoški inštitut Ljubljana; predsednik odbora za družboslovje in humanistiko pri slovenski nacionalni komisiji za UNESCO), Marjan Šimenc (FF Ljubljana, Gimnazija Bežigrad), Bojan Žalec (TF Ljubljana), Aleš Bunta (Filozofski inštitut SAZU, Ljubljana), Boris Vezjak (FF Maribor), Ernest Ženko (Fakulteta za humanistične študije Koper), Dean Komel (FF Ljubljana), Pavel Koltaj (postdiplomski študent na FF Ljubljana) in Borut Ošljaj (predsednik SFD, FF Ljubljana).

Kot kaže spisek sodelujočih, smo k besedi povabili filozofe iz različnih slovenskih krajev in institucij, hkrati pa dali priložnost tudi študirajočim filozofom. Če odmislimo izstopajočo odsotnost predstavnice ženskega spola, nam je to razmeroma dobro uspelo. Da je šlo za poseben in v ožji filozofski kot tudi širši družbeni javnosti zelo dobro sprejet dogodek, dokazuje tudi precejšnji interes medijev (*STA*, *Dnevnik*), predvsem pa dejstvo, da je obeleževanje svetovnega dneva filozofije od takrat postal tradicionalni dogodek, ki je z leti postajal čedalje bolj množičen in dopolnjevan s številnimi spremljevalnimi dogodki; pozneje tudi na različnih koncih Slovenije. V kar nekaj zaporednih letih je bil ohranjen tako koncept iz leta 2007 kot tudi mesto dogodka, Cankarjev dom.¹

¹ Pred dvema letoma je bila kronologiji izvedenih dogodkov posvečena celo pregledna monografija z naslovom *Svetovni dan filozofije – Filozofsko mišljenje v praksi* (uredila Marjan Šimenc in Boris Vezjak, Ljubljana 2018). Žal pa sta urednika, iz meni neznanega razloga, pri zasnovi kronologije brez pojasnila povsem zaobšla pionirski dogodek iz leta 2007, na katerem sta mimogrede oba tudi tvorno sodelovala, in formalno na mesto tega za začetek tradicije razglasila obeležitev svetovnega dneva filozofije v letu 2008. Podobno, le da na vsebinski ravni, je v svojem uvodniku pod naslovom *Zakaj Unescov svetovni dan filozofije?* prvi dogodek prezrl tudi Darko Štrajn, čeprav je bil kot glavni pobudnik ves čas med najaktivnejšimi že leta 2007 (*Svetovni dan filozofije. Filozofsko mišljenje v praksi*, Ljubljana 2018, str. 12).

Naj na kratko izpostavim še nekaj drugih dogodkov in zanimivosti iz leta 2007. Oblikovana je bila prva spletna stran časopisa *Anthropos*, katerega izdajatelj je, poleg Društva psihologov Slovenije, tudi Slovensko filozofsko društvo. Ob pomoči Janka Lozarja je levji delež opravil tajnik društva *SFD*, Božidar Škvarč; spletna stran pa je svojemu namenu služila vse do pred kratkim, ko je bila posodobljena in prilagojena novim potrebam in tehnično-programskim zmožnostim. V zvezi s časopisom *Anthropos* kaže omeniti tudi to, da smo se pod koordinativstvom Janka Lozarja lotili tudi spremembe njegove grafične podobe. V prvi številki s spremenjeno oz. pomlajeno podobo je leta 2007 izšel tudi tematski blok, ki je bil posvečen našemu simpoziju iz leta 2006. Na ta na način smo najprimerneje tudi na vsebinski ravni obeležili prenovljeno zunanost ter načrtovano vstopili v dolgoročneje zastavljeni projekt vsebinske prenove ter posledično večje strokovne in znanstvene profiliranosti ter prepoznavnosti revije znotraj slovenske humanistične periodike. Predvidena izvedba mednarodnega simpozija *Religije in (ne)humano*, ki smo ga pripravljali v sodelovanju z Univerzo iz Bochuma (*Ruhr Universität*), je bila zaradi premalo zbranih finančnih sredstev s strani nemškega partnerja (naša stran je bila na razpisu ARRS formalno uspešna; finančno nekoliko manj) žal prestavljena na leto 2008, takrat pa tudi dokončno odpovedana. Posebej pa moram omeniti tudi to, da smo v okviru *SFD* z namenom oživitve oz. pomladitve naše dejavnosti ustanovili tudi njegovo študentsko sekcijo (njen prvi predstavnik v upravnem odboru je bil Pavel Koltaj). Prijava na razpis za organizacijo simpozija *Filozofija mojega podjetja*, ki jo je vsebinsko zasnoval in koordiniral prav Pavel Koltaj, je bila žal neuspešna. Vsekakor odlična ideja, s katero smo želeli filozofijo opazneje povezati s, v tistem času, hitro rastočo kulturo podjetništva, je bila preslabo razumljena in v očeh takratnih finančarjev verjetno preveč nenavadna. V letu 2007 se je društvo še zadnjič v času mojega mandata prijavilo na razpis ARRS, in sicer za organizacijo mednarodnega znanstvenega srečanja na temo *Bioetika*, s čimer smo orali ledino tudi na tem, danes verjetno ključnem, etičnem področju. Razpis je bil uspešen, dogodek, ki sem ga vodil skupaj z mojim naslednikom na mestu predsednika *SFD*, Lukom Omladičem, pa izpeljan leta 2008 v Cankarjevem domu; torej že v času Omladičevega mandata.

Za zaključek: Če nič drugega, so specifična prizadevanja *SFD* iz časa 2006–2008 – specifična, če jih seveda primerjamo s predhodnimi obdobji – morda pomenila pomembno spodbudo slovenski filozofiji, da odločneje vstopi v javni prostor in se pri tem z uporabo njenega temeljnega orodja, kritičnega mišljenja, dejavneje vključi v osvetljevanje in razreševanje njegovih temeljnih dilem in aktualnih problemov. Če upoštevamo, da je filozofija danes v slovenski družbi bolj opazna in trdneje zasidrana kot pred petnajstimi leti – in to ne le po zaslugi Slavoj Žižka, ki je za to, kot posameznik gotovo storil največ – in, da je hkrati tudi stopnja dialoščnosti, četudi je ta še vedno daleč od zaželene, vendarle višja kot v preteklosti, potem verjetno ne bom pretiraval, če obdobje 2006–2008 ocenim za uspešno in v določenem smislu morda tudi prelomno. Onstran ideoloških okopov, naslanjajoč se na entuziazem in željo po kritičnosti, konstruktivnosti in aktualnosti, smo načrtovali in udeleževali

postopno vračanje filozofije v družbo – torej tja, od koder izvorno izhaja. Dela in izzivov za prihajajoče mandate in nove predsednike pa je kljub temu seveda ostalo še precej. Nenazadnje bi bilo nekritično in neobjektivno trditi, da smo naše cilje in namene uresničili. Gotovo pa smo, po daljšem obdobju ravnodušnosti do konkretnih družbenih vprašanj, stopili na relativno novo pot in predlagali njeno možno smer; ne kljub prislovični nekritičnosti in ideološki pregretosti našega javnega prostora, temveč prav zaradi njiju.

dr. Borut Ošljaj